

Urbanek, Bożena

O szpitalach w dawnej Polsce

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 39/2, 166-167

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O SZPITALACH W DAWNEJ POLSCE

Szpitalnictwo w dawnej Polsce było tematem sesji zorganizowanej przez Zakład Historii Kultury Materialnej Średniowiecza i Czasów Nowożytnych w dniach 30 maja – 1 czerwca br. w Warszawie, z okazji obchodów 40-lecia istnienia Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, którego rocznica minęła w roku ubiegłym.

Program sesji był bogaty. Podczas trzech dni obrad wygłoszono 22 referaty, komunikaty i szersze informacje, oprócz rozlicznych głosów w dyskusji przekraczających czas przewidywany programem.

Zainteresowanie było duże. Sprawiała to tematyka dziejów szpitalnictwa, ciągle obecna w badaniach historyków, w tym kultury materialnej. Inspiracją – artykułowaną podczas konferencji kilkakrotnie, były dotychczasowe publikacje, w tym praca doc. dr hab. Zofii Podgórskiej-Klawe *Od hospicjum do współczesnego szpitala* (Wrocław 1981). Dodać trzeba, że ciągle odkrywane są nowe źródła, dotyczące historii szpitalnictwa w Polsce, m.in. w otwieranych obecnie dla polskich badaczy archiwach poza granicami kraju, np. na dawnych polskich kresach wschodnich.

Poza organizatorami uczestniczyli w sesji liczni przedstawiciele Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Instytutu Historii PAN, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Wyższych Szkół Pedagogicznych w Kielcach i Siedlcach, poznańskiej Akademii Medycznej, a także Archiwum Archidiecezji Warmińskiej i Muzeum Zamkowego w Malborku, oraz goście ze Lwowa. Uczestniczyli jednak nieliczni historycy medycyny i farmacji.

Tematyka referatów i dyskusji – w części otwierającej obrady, dotyczyła przede wszystkim spraw ogólnych, związanych z terminologią – rodowodem i procesem ewolucji od czasów najdawniejszych aż po nowożytność, pojęcia szpitala.

Koncentrowano się na pochodzeniu nazewnictwa wezwań, lokalizacji, genezie tworzenia szpitali, uwzględniając przy tym przesłanki ideologiczne i utylitarne, przy czym dokonano prezentacji – i po części oceny, dotychczasowych publikacji poświęconych tej problematyce, tudzież metod i kierunków badawczych obecnych dotąd w polskiej historiografii medycyny. Z tego zakresu referaty wygłoszili:

Prof. dr hab. Stanisław Litak: *Szpitala w Polsce przedrozbiorowej. Rozwój i problematyka badawcza*; prof. dr hab. Teresa Dunin-Wąsowicz: *Hospicja i szpitale w średniowieczu*; prof. dr hab. Jan Tyszkiewicz: *Szpitala w Polsce średniowiecznej, o zakresie problematyki i inne uwagi*; dr Jaromir Jeszke: *Dzieje szpitalnictwa w polskiej historiografii medycznej*.

Niezwykle ciekawe – bo oparte na bogatej bazie źródłowej, były referaty dotyczące opieki szpitalnej poszczególnych warstw i grup społecznych: np. ludności żydowskiej, miast – np. Gdańska w XVI-XVII w., wsi czy nawet całych regionów – np. ziemi lubelskiej w XV-XVI w., Wielkopolski Zachodniej XVII i XVIII w., Warmii, Prus, woj. sandomierskiego, Mazowsza i Śląska w czasie od XVI do XVII w., ponadto dotyczące szpitali zakładanych dla członków wybranych cechów, przykładem może być referat prof. dr hab. Danuty Molendy pt. *Opieka zdrowotna i społeczna górników olkuskich w XV-XVII w.* Obecny był dyskusyjny problem roli Krzyżaków, a także zakonów krzyżowych na Śląsku, w tworzeniu opieki szpitalnej. Stosunkowo dużo miejsca poświęcono specyfice, celom, założeniom i działalności

szpitali pod wezwaniem św. Ducha, istniejących w Lublinie, we Lwowie i Fromborku. Przedmiotem szerszego omówienia były też warunki bytowe – w tym aprowizacja podopiecznych w szpitalach Polski średniowiecznej i czasów nowożytnych.

Aczkolwiek referaty tematycznie nie wykraczały w większości poza wiek XVIII, jednak dr Elżbieta Mazur z Instytutu Archeologii i Etnologii dokonała oceny zmiany funkcji szpitali w XIX w. W swym referacie głównie skupiła się na wyznacznikach związanych z organizacją i nadzorem oraz zmianach warunków pobytu chorych w szpitalach, mniej zaś na problemach merytorycznych opieki i kierunkach leczenia. Ostatnim wystąpieniem podczas sesji było omówienie szpitali w świadomości ludowej XIX i początkach XX w. przez dr Jaromira Jeszke.

Podsumowujący sesję prof. dr hab. Teresa Dunin-Wąsowicz i prof. dr hab. Stanisław Litak stwierdzili konieczność dalszego kontynuowania badań nad polskim szpitalnictwem. Zwłaszcza wyświetlenia okoliczności i czasu kształtowania się w średniowieczu szpitala polskiego w zakresie jego swoistej budowy – odmiennej urbanistycznie od tego typu instytucji na Zachodzie, a także wykazania zaistniałych tu ewentualnych podobieństw czy różnic co do funkcji. Ponadto wskazano na konieczność badań nad personelem szpitali, stworzenia rejestru zgromadzeń zakonnych zaangażowanych w prace na rzecz ubogich i chorych. Uznano przy tym za celowe opracowanie wspólnego kwestionariusza badawczego, dokonywania wszechstronnych kwerend źródłowych z wykorzystaniem dokumentów kościelnych, w tym np. materiałów powizytacyjnych. Te prace badawcze w przyszłości mogłyby posłużyć – zdaniem prof. S. Litaka, do opracowania syntez problematyki szpitalnictwa w dawnej Polsce, Skromnym zdaniem piszącej te słowa, prace te mogą uzupełnić, bądź rozszerzyć, mapę topograficzną tych miejsc gdzie szpitale powstawały i funkcjonowały, nie pomijając krakowskiej kolebki, o której nie było mowy podczas sesji.

Bożena Urbanek
(Warszawa)

CZWARTA MIĘDZYKONFERENCJA OKSFORDZKA W STAREJ ZAGORZE

Po raz pierwszy w historii archeoastronomii konferencja oksfordzka odbyła się na kontynencie europejskim. Czwarła już z kolei międzynarodowa oksfordzka konferencja archeoastronomiczna miała miejsce w dniach 23–27.08.1993 w Starej Zagorze w Bułgarii. Zorganizowana została przez Aleksieja Stoeva, dyrektora miejscowego Ludowego Planetarium i Obserwatorium im. J. Gagarina. W czasie konferencji wygłoszono 36 referatów i zaprezentowano 6 prac posterowych.

W odróżnieniu od poprzednich spotkań tego typu stanowiących w zasadzie przegląd prac z całego świata, na które zazwyczaj przyjeżdżało 90–100 naukowców, impreza zorganizowana w Starej Zagorze skupiła niewielką ilość uczestników. Tradycyjnie zawiedli badacze z krajów Europy Środkowej i Wschodniej, mimo iż tym razem lokalizacja miejsca sympozjum była dogodna (nie dojechali nawet naukowcy z Rumunii, kraju sąsiadującego z Bułgarią!).